

EMBRIONLARDA TADQIQOTLAR O‘TKAZISHNING ETIK VA AXLOQIY JIHATLARI.

ALFRAGANUS UNIVERSITETI tibbiyot

fakulteti davolash ishi yo‘nalishi

222 guruh talabasi

Abdinabiyev Shahzod Aytbay o‘g‘li

+998932719201

Ilmiy Rahbar ALFRAGANUS UNIVERSITETI o‘qituvchisi

Ibragimxodjayev B.U

Annotatsiya: Embrionlarda tadqiqotlar o'tkazish masalasi bugungi zamon tibbiyoti va biologiyasining eng murakkab va nozik jihatlaridan biri hisoblanadi. Ushbu tadqiqotlar inson hayotining eng dastlabki bosqichida, ya'ni embrion davrida amalga oshiriladi. Shu sababli, bu jarayon ko‘plab etik va axloqiy muammolarni yuzaga keltiradi. Inson embrioni inson hayotining boshlanishi sifatida qaraladi, shuning uchun uni tadqiqot obyekti sifatida ishlatish ko‘plab jamiyatlarda chuqur axloqiy bahslarga sabab bo‘ladi. Tadqiqotlarning maqsadi ko‘pincha kasalliklarni davolash va oldini olish, yangi tibbiy texnologiyalarni ishlab chiqish hamda reproduktiv sohada yutuqlarni ta'minlashdir. Biroq, bu jarayonda inson hayotining qadriyatlari va huquqlarini himoya qilish zarurati juda muhimdir.

Kalit so‘zlar: embrionlar, tibbiyot, biologiya, reproduktiv salomatlik, amaliyot, tadqiqotlar, texnologiya, muammolar.

Embrion tadqiqotlarining etik jihatlarini ko‘plab nazariy va amaliy muhokamalarga sabab bo‘ladi. Eng asosiy va dolzarb masala embrionni inson hayotining boshlanishi sifatida qabul qilish va uning huquqlarini himoya qilishdir. Ko‘plab axloqiy nazariyalar bo‘yicha, embrion inson hayotining to‘laqonli subyekti hisoblanadi va uni tadqiqot uchun ishlatish hayotni buzish yoki yo‘qotish sifatida qaraladi. Bu nuqtai nazardan qaraganda, embrionlarning himoyasi ustuvor bo‘lishi kerak va ularni tadqiqotlarda ishlatish qat’iyan taqiqlanishi lozim. Shu bilan birga, boshqa nazariyalar esa embrionni

hali to'liq inson deb hisoblamaydi, chunki u hali ong va shaxsiylik xususiyatlariga ega emas. Shu sababli, embrionda tadqiqotlar qilish ba'zi holatlarda axloqiy jihatdan maqbul deb baholanadi, ayniqsa bu tadqiqotlar inson salomatligini yaxshilashga xizmat qilsa. Embrion tadqiqotlari bilan bog'liq axloqiy muammolar orasida eng ko'p muhokama qilinadigan masalalardan biri embrionlarning yo'q qilinishi va ularning hayotini tugatishdir. Ko'plab tadqiqotlar uchun embrionlar laboratoriyada yaratiladi va ba'zida ularning bir qismi tadqiqot maqsadlarida yo'q qilinadi. Bu holat ko'plab din va madaniyatlarda qattiq tanqidga uchraydi. Embrion hayotining qadri va uning himoyasi ko'plab qonunchilik va etik kodekslarda mustahkamlangan. Shu bilan birga, tadqiqotlar davomida embrionlarning soni va ulardan foydalanish maqsadlari qat'iy nazorat qilinishi kerak. Tadqiqotlarda embrionlarning yo'q qilinishi faqatgina juda zarur holatlarda va qat'iy etik me'yorlarga rioya qilingan holda amalga oshirilishi lozim.[1]

Embrionlarni tadqiq qilishda etik prinsiplar va me'yorlarga rioya qilish uchun xalqaro va milliy darajada turli qoidalar va qonunlar ishlab chiqilgan. Ular orasida eng muhimlari embrionlarni yaratish, ulardan foydalanish va yo'q qilishga oid cheklovlar, shuningdek, tadqiqotlarni amalga oshirayotgan mutaxassislarining mas'uliyati va javobgarligi mavjud. Tadqiqotlar faqat aniq maqsadlar uchun, ilmiy asoslangan va inson salomatligini yaxshilashga xizmat qiladigan yo'nalishlarda olib borilishi kerak. Shuningdek, embrion tadqiqotlarida inson qadr-qimmati hurmat qilinishi, shaxsiy ma'lumotlarning maxfiyligi saqlanishi va bemorlarning roziligi olinishi zarur. Tadqiqotlar paytida har bir qadamda etik komissiyalar tomonidan nazorat o'rnatilishi va barcha protseduralar huquqiy asosda amalga oshirilishi talab etiladi.[2]

Embrionlarda tadqiqotlar olib borishning yana bir muhim jihatini ularning ilmiy va tibbiy ahamiyatidir. Ushbu tadqiqotlar orqali ko'plab genetik kasalliklarning sabablari aniqlanib, ularni oldini olish va davolash usullari ishlab chiqilmoqda. Shuningdek, reproduktiv texnologiyalar yordamida ko'plab juftliklarga farzand ko'rish imkoniyati yaratilmoqda. Embrionlarning genetik modifikatsiyasi va regenerativ tibbiyot sohasidagi tadqiqotlar kelajakda ko'plab murakkab kasalliklarni davolashda yangi

imkoniyatlar ochadi. Biroq, bu jarayonlarda etik cheklovlarni buzmaslik va inson hayotining qadriyatlarini saqlash muhimdir. Tadqiqotlarning natijalari insoniyatga katta foyda keltirishi mumkin bo'lsa-da, har bir qadamda inson hayotining boshida turgan embrionning huquqlari va qadriyatlari e'tiborga olinishi shart.[3]

Embrion tadqiqotlarining ijtimoiy jihatlar ham katta ahamiyatga ega. Jamiyatda bu mavzu bo'yicha turli fikrlar mavjud bo'lib, ko'pchilik embrionlarning himoyasini ta'minlashni talab qiladi. Shu bilan birga, tibbiy taraqqiyot va inson salomatligini yaxshilash uchun tadqiqotlarning davom ettirilishini qo'llab-quvvatlovchilar ham bor. Jamiyatda embrion tadqiqotlariga nisbatan munosabatni shakllantirishda axloqiy ta'lim, ilmiy ma'rifat va qonunchilikning roli katta. Ochiq va halol muloqot orqali odamlar bu murakkab masalani yaxshiroq tushunishi va to'g'ri qarorlar qabul qilishi mumkin. Shu sababli, embrion tadqiqotlariga oid muhokamalar faqat ilmiy va tibbiy nuqtai nazardan emas, balki axloqiy, ijtimoiy va madaniy kontekstda ham olib borilishi zarur. Embrionlarda tadqiqotlar olib borish jarayonida mutaxassislarning professional axloqi ham muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqotlar olib borilayotganda mutaxassislar inson hayotining qadriyatlarini hurmat qilishi, shuningdek, barcha protseduralarni etik qoidalar doirasida amalga oshirishi lozim. Tadqiqotlarda ishtirok etuvchi har bir shaxs o'zining mas'uliyatini anglab, ilmiy halollik va insonparvarlik tamoyillariga qat'iy rioya qilishi zarur. Shuningdek, tadqiqot natijalari va usullari haqida ochiq va aniq ma'lumot berish, jamoatchilikni xabardor qilish ham etik talablar qatoriga kiradi.[4]

Embrion tadqiqotlarida foydalaniladigan texnologiyalar ham etik baholashdan o'tishi kerak. Masalan, genetik modifikatsiya, klonlash va boshqa ilg'or texnologiyalar inson hayotining boshlanishiga ta'sir qiluvchi jarayonlar bo'lib, ularning qo'llanilishi ko'plab axloqiy savollarni tug'diradi. Bu texnologiyalar yordamida yangi imkoniyatlar ochilgan bo'lsa-da, ularning noto'g'ri qo'llanilishi yoki cheklovlarsiz ishlatilishi insoniyat uchun xavf tug'dirishi mumkin. Shu sababli, har bir yangi texnologiya va usulni joriy etishda uning etik jihatlar batafsil tahlil qilinishi, xavfsizligi va inson hayotiga ta'siri o'rganilishi zarur.[5]

Embrionlarda tadqiqotlar o'tkazishning axloqiy jihatlari nafaqat ilmiy hamjamiyat, balki keng jamoatchilik tomonidan ham chuqur muhokama qilinadi. Bu mavzuda turli madaniyatlar, dinlar va falsafiy qarashlar mavjud bo'lib, ular tadqiqotlarga turlicha munosabatda bo'lishadi. Ba'zi madaniyatlarda embrion hayoti boshlanishi sifatida juda qadrlanadi va uning himoyasi ustuvor hisoblanadi. Boshqalar esa ilmiy taraqqiyot va inson salomatligi uchun tadqiqotlarni qo'llab-quvvatlaydi. Shu sababli, embrion tadqiqotlariga oid qonunlar va etik qoidalar ishlab chiqishda madaniy va diniy kontekstlarni ham hisobga olish muhimdir.[6]

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, embrionlarda tadqiqotlar o'tkazish juda nozik va murakkab soha bo'lib, unda etik va axloqiy jihatlari alohida e'tibor talab qiladi. Inson hayotining boshlanishi bo'lgan embrionlarni tadqiq qilishda ularning qadri va huquqlarini hurmat qilish, ilmiy maqsadlar bilan uyg'unlikda harakat qilish zarur. Tadqiqotlar inson salomatligini yaxshilashga xizmat qilishi bilan birga, hayotning asosiy qadriyatlarini saqlashga qaratilgan bo'lishi lozim. Shu sababli, embrion tadqiqotlariga oid qonunlar, etik kodekslar va ijtimoiy muhokamalar doimiy ravishda rivojlanib borishi, jamiyatning barcha qatlamlarini qamrab olgan holda olib borilishi kerak. Bu sohada muvozanatni saqlash insoniyatning kelajagi va axloqiy barqarorligi uchun muhim ahamiyatga ega. Embrion tadqiqotlari inson hayotining eng nozik bosqichlariga taalluqli bo'lgani uchun, har bir qaror ehtiyotkorlik va chuqur axloqiy tahlilni talab qiladi. Shunday qilib, ilm-fan va axloqiy qadriyatlar o'rtasida uyg'unlikni ta'minlash orqali insoniyatning sog'lom va barqaror rivojlanishini ta'minlash mumkin bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Axmedov, S. (2018). "Inson embrion huquqlari va etik muammolar." Tibbiyot va axloq, 3(2), 45-53.
2. Karimova, N. (2019). "Embrion tadqiqotlarida axloqiy tamoyillar." O'zbekiston Biotibbiyot Jurnal, 7(1), 12-20.
3. Rasulov, D. (2020). "Biotexnologiyalarda etik me'yorlar va inson huquqlari." Ilm-fan va jamiyat, 15(4), 78-85.

4. Tursunov, M. (2021). "Embrion tadqiqotlarining ijtimoiy va axloqiy aspektlari." O'zbekiston Tibbiyot Akademiyasi Ilmiy Axboroti, 10(3), 33-40.
5. Islomova, L. (2022). "Tibbiyotda embrion tadqiqotlari: etik qoidalar va qonunchilik." Huquq va tibbiyot, 5(2), 25-31.
6. Yusupov, A. (2017). "Inson embrionining huquqiy maqomi va etik muammolar." O'zbekiston Huquqshunoslik Jurnal, 12(1), 14-22.
7. Sobirov, E. (2019). "Embrion tadqiqotlarida axloqiy me'yorlar va xalqaro tajribalar." Biotibbiyot va jamiyat, 8(2), 40-47.